

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATEI GENERALE
DOAMNA TAMARA CĂPETA
prezentate la 16 ianuarie 2025¹

Cauza C-600/23

Royal Football Club Seraing
împotriva
Fédération Internationale de Football Association (FIFA),
Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL (URBSFA),
Union européenne des Sociétés de Football Association (UEFA),
intervenientă:
Doyen Sports Investment Ltd

[cerere de decizie preliminară formulată de Cour de cassation (Curtea de Casație, Belgia)]

„Cerere de decizie preliminară – Căi de atac jurisdicționale – Protecție jurisdicțională efectivă – Articolul 47 din cartă – Statutul FIFA – Curtea de Arbitraj Sportiv – Control de conformitate a unei hotărâri arbitrale cu dreptul Uniunii efectuat de o instanță dintr-o țară terță – Norme naționale care conferă autoritate de lucru judecat”

I. Introducere

1. „De bine, de rău, puține pasiuni sunt atât de larg și de profund răspândite în întreaga lume ca pasiunea pentru sport. Symbolismul său este adesea extraordinar. Aceasta scoate în evidență cele mai nobile calități umane (spiritul sportiv, căutarea excelenței, simțul comunității), precum și pe cele mai josnice (șicane și acte de violență săvârșite de mulțimi). Ea reprezintă totodată o afacere internațională considerabilă. Capacitatea sa de a motiva mulțimile este pur și simplu formidabilă și exercită astfel în mod natural o atracție puternică asupra celor care urmăresc să-i utilizeze magia pentru propriile lor interese. Apetitul pentru influență politică și pentru bani suscită interesul oamenilor de afaceri cu o forță la fel de primară precum cea a viselor de glorie ale alergătorului de cursă lungă. [...] Iar în centrul problemei controlului se află cea a identificării autorității care poate stabili norme și soluționa litigiile.”²

2. Aceste cuvinte sunt la fel de valabile astăzi ca în anul 1993, când au fost publicate pentru prima dată. În prezenta cauză se află în joc problema controlului: mai precis, relația dintre sistemul Fédération Internationale de Football Association (FIFA) de soluționare a litigiilor în fața Curții de Arbitraj Sportiv (CAS) și principiul protecției jurisdicționale efective din dreptul Uniunii.

¹ Limba originală: engleza.

² Paulsson, J., „Arbitration of international sports disputes”, *Arbitration International*, vol. 9(4), 1993, p. 359.

II. Situația de fapt din procedura principală

A. *Protagoniștii*

3. Reclamanta, Royal Football Club Seraing, cu sediul social în Seraing, Belgia, este o asociație fără scop lucrativ de drept belgian care dirijează clubul de fotbal din Seraing, afiliat la Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL (Asociația Regală Belgiană de Fotbal; denumită în continuare „URBSFA”).

4. După cum a arătat instanța de trimitere, în cursul sezonului 2013/14, clubul a fost preluat de o nouă conducere, cu „ambitiția de a readuce clubul [...] în cadrul elitei belgiene sau chiar internaționale”. Acesta „evoluează deocamdată tot în divizia 1 amatori, și anume în anticamera fotbalului profesionist la care aspiră în mod legitim să revină cât mai repede, ceea ce implică să se poată consolida din punct de vedere sportiv și financiar”.

5. Doyen Sports Investment Limited (denumită în continuare „Doyen Sports”), intervenientă în susținerea reclamantei, este o societate privată de drept maltez, cu sediul în Sliema, Malta. Aceasta își concentrează activitatea de natură comercială pe asistența financiară acordată cluburilor de fotbal din Europa³.

6. Prima pârâtă, FIFA, este o asociație fără scop lucrativ de drept elvețian cu sediul în Zürich (Elveția). Ea reunește asociațiile naționale responsabile de organizarea și de controlul fotbalului în țările lor respective.

7. A doua pârâtă, Union européenne des Sociétés de Football Association (UEFA), este o asociație fără scop lucrativ de drept elvețian cu sediul în Nyon (Elveția), care reunește asociațiile naționale de pe continentul european.

8. A treia pârâtă, URBSFA, cu sediu social în Bruxelles (Belgia), este o asociație non-profit belgiană care este membră atât a UEFA, cât și a FIFA.

B. *Normele FIFA aflate la originea litigiului*

9. „Regulamentul privind statutul și transferul jucătorilor” al FIFA (denumit în continuare „Regulamentul STJ”)⁴ stabilește norme universale și obligatorii privind statutul jucătorilor și calificarea acestora pentru a participa la fotbalul organizat. Anumite dispoziții ale acestui regulament sunt direct obligatorii pentru asociațiile naționale; altele trebuie integrate de fiecare asociație în propriul regulament.

³ Potrivit statutului său, ea are ca obiect printre altele: (a) cumpărarea de jucători de fotbal, de antrenori și de manageri; (b) reprezentarea jucătorilor de fotbal, a antrenorilor și a managerilor; (c) transferul de jucători, de antrenori și de manageri între diferite cluburi; (d) reprezentarea cluburilor; (e) să obțină profit de pe urma cluburilor de fotbal sau să joace un rol activ în administrarea lor curentă, cu condiția respectării regulamentului FIFA și a oricărui alt regulament național sau internațional relevant și (f) să acorde împrumuturi cluburilor de fotbal.

⁴ Disponibil la adresa: <https://digitalhub.fifa.com/m/69b5c4c7121b58d2/original/Regulations-on-the-Status-and-Transfer-of-Players-June-2024-edition.pdf>.

10. La 26 septembrie 2014, un comunicat de presă al FIFA a anunțat că, „pentru a proteja integritatea fotbalului și a jucătorilor, Comitetul executiv a adoptat o decizie de principiu potrivit căreia deținerea drepturilor economice ale jucătorilor de către terți (denumită în continuare «third-party ownership» sau «TPO») va fi interzisă și va fi prevăzută o perioadă tranzitorie”⁵.

11. Prin circulara din 22 decembrie 2014 adresată membrilor săi, FIFA a informat asociațiile naționale și, prin urmare, URBSFA cu privire la faptul că Comitetul executiv al acesteia a aprobat, în ședințele din 18 și 19 decembrie 2014, „noi dispoziții care trebuie incluse în Regulamentul [ST] privind deținerea drepturilor economice ale jucătorilor de către terți și influența terților asupra cluburilor”, cu precizarea că acestea vor intra în vigoare la 1 ianuarie 2015 și că ele trebuie incluse în lista dispozițiilor obligatorii la nivel național.

12. În temeiul noilor norme, (i) încheierea unor noi acorduri contrare interdicției legate de TPO este complet interzisă începând de la 1 mai 2015; (ii) mai puteau fi încheiate și mai puteau intra în vigoare contracte între 1 ianuarie și 30 aprilie 2015, dar ele rămâneau valabile doar pentru un an de la data semnării lor; (iii) contractele încheiate și intrate în vigoare înainte de 1 ianuarie 2015 rămân în vigoare până la data la care este stipulată expirarea lor, dar nu pot fi prelungite dincolo de data respectivă.

13. Terțul, în sensul acestor dispoziții, este orice „parte, alta decât jucătorul transferat, cele două cluburi care transferă jucătorul de la unul la celălalt sau orice club la care jucătorul a fost înregistrat”⁶.

C. Contractele încheiate cu terții aflate în discuție

14. La 30 ianuarie 2015, Royal Football Club Seraing a încheiat cu Doyen Sports un acord al cărui termen contractual era stabilit la 1 iulie 2018. Acest acord prevedea încheierea unor viitoare convenții specifice de finanțare pentru orice jucător al reclamantei care ar fi ales de comun acord de cele două părți și reglementa transferul drepturilor economice a trei jucători desemnați nominal. Doyen Sports devenea proprietara a 30 % „din valoarea financiară care rezultă din drepturile federative” ale acestor jucători, Royal Football Club Seraing neputând ceda către un terț cota sa din drepturile economice ale acestora din urmă „în mod independent și autonom”.

15. La 7 iulie 2015, Royal Football Club Seraing și Doyen Sports au încheiat un al doilea acord, similar acordului din 30 ianuarie 2015, privind cesiunea a 25 % din drepturile economice ale unui nou jucător desemnat nominal.

⁵ „Fotbaliștii au trei tipuri de drepturi: federative, în domeniul muncii și economice. Drepturile federative țin de dreptul și obligația unui jucător de a se înregistra la asociația conducătoare (de exemplu, United States Soccer Federation) din țara în care își are sediul clubul său. [...] Al doilea tip de drepturi de care dispune fotbalistul sunt cele în domeniul muncii, care se referă la încheierea unui contract de muncă. Al treilea și ultimul tip de drepturi ale unui jucător de fotbal sunt drepturile sale economice. [...] În timp ce drepturile federative și în domeniul muncii revin exclusiv cluburilor și jucătorilor, acest lucru nu este valabil în cazul drepturilor economice ale jucătorilor, ceea ce a permis terților să încheie contracte cu jucătorii pentru cesiunea drepturilor lor economice, astfel încât să poată încasa taxele de transfer pe care cluburile le plătesc pentru jucători”. Williams, B., „The fate of third party ownership of professional footballers’ rights: Is a complete prohibition necessary”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law*, vol. 10, 2008, p. 79, la p. 83.

⁶ Regulamentul STJ, „Definiții”, punctul 14.

D. Hotărârea arbitrală

16. La 4 septembrie 2015, Comisia de disciplină a FIFA a declarat Royal Football Club Seraing vinovată de încălcarea normelor FIFA citate anterior întrucât a încheiat cele două acorduri, i-a interzis să înregistreze jucători în patru perioade de înregistrare (doi ani) și a obligat-o la plata unei amenzi de 150 000 de franci elvețieni (CHF).

17. La 7 ianuarie 2016, Comisia de recurs a FIFA a respins apelul Royal Football Club Seraing împotriva acestei decizii.

18. La 9 martie 2016, Royal Football Club Seraing a formulat în fața CAS o cale de atac împotriva acestei decizii din 7 ianuarie 2016, în conformitate cu normele privind arbitrajul înscrise în statutul FIFA⁷.

19. Printr-o hotărâre din 9 martie 2017, CAS a considerat că dreptul aplicabil era constituit din regulamentele FIFA și din dreptul elvețian, inclusiv Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO), și din dreptul Uniunii, în special dispozițiile tratatelor în materie de libertate de circulație și de concurență⁸.

20. CAS a constatat legalitatea noilor dispoziții din Regulamentul STJ. În ceea ce privește decizia disciplinară a FIFA, CAS a redus la trei perioade interdicția de a înregistra jucători și a menținut amenda.

21. La 15 mai 2017, reclamanta a introdus o cerere de anulare a hotărârii din 9 martie 2017 la Tribunal fédéral (Curtea Supremă Federală, Elveția). Acesta din urmă a respins cererea respectivă prin hotărârea din 20 februarie 2018.

E. Litigiul care a condus la procedura principală

22. La 3 aprilie 2015, Doyen Sports a chemat în judecată FIFA, UEFA și URBSFA în fața Tribunal de commerce francophone de Bruxelles (Tribunalul Comercial Francofon din Bruxelles, Belgia), procedură în care Royal Football Club Seraing a intervenit la 8 iulie 2015.

23. Reclamanta a solicitat instanței printre altele să constate nelegalitatea în raport cu dreptul Uniunii a unei interdicții totale a practicilor excluse de noile norme din Regulamentul STJ (TPO și investiția din partea unor terți sau „third-party investment”). Mai precis, aceasta susține că interdicția respectivă este contrară liberei circulații a capitalurilor, dreptului la libera prestare a serviciilor, dreptului la libera circulație a lucrătorilor și dreptului concurenței.

24. În plus, ea a solicitat, în temeiul articolului 1382 din fostul Code civil (Codul civil belgian), suma provizorie de 500 000 de euro cu titlu de reparare a prejudiciilor suferite ca urmare a aplicării noilor norme din Regulamentul STJ.

⁷ Versiunea statutului FIFA aplicabilă în prezenta cauză este cea din 2016 și este disponibilă aici: <https://www.icsspe.org/system/files/FIFA%20Statutes.pdf>. Statutul FIFA a fost modificat în 2024, iar versiunea respectivă este disponibilă aici: <https://digitalhub.fifa.com/m/16d1f7349fa19ade/original/FIFA-Statutes-2024.pdf>.

⁸ Acestea au fost considerate dispoziții imperative ale dreptului străin în sensul articolului 19 din Loi fédérale du 18 décembre 1987 sur le droit international privé (Legea federală elvețiană privind dreptul internațional privat din 18 decembrie 1987).

25. Prin hotărârea din 17 noiembrie 2016, Tribunal de commerce francophone de Bruxelles (Tribunalul Comercial Francofon din Bruxelles) s-a declarat incompetent să soluționeze cererile reclamantei. La 19 decembrie 2016, Royal Football Club Seraing a formulat apel împotriva acestei hotărâri în fața Cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles, Belgia)⁹.

26. În apel, Royal Football Club Seraing a solicitat angajarea răspunderii FIFA, a UEFA și a URBFA în temeiul dreptului național. Ea a susținut că cele trei intime încălcau dreptul Uniunii prin faptul că o împiedicau să încheie convenții „third-party investment” sau „third-party ownership”, că această încălcare a dreptului Uniunii o priva de un mijloc de finanțare sau de dezvoltare și că sancțiunile disciplinare au avut consecințe prejudiciabile.

27. Reclamanta a solicitat Cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles) să constate nelegalitatea articolelor 18*bis* și 18*ter* din Regulamentul STJ întrucât ar încălca dreptul Uniunii și CEDO, ceea ce angaja, în opinia sa, răspunderea FIFA.

28. Atât hotărârea arbitrală a CAS, cât și hotărârea Tribunal fédéral (Curtea Supremă Federală) de respingere a acțiunii în anularea hotărârii arbitrale respective introdusă de reclamantă, menționate la punctele 19-21 de mai sus, au fost pronunțate în timp ce această procedură de apel era în curs de soluționare. Acest lucru a influențat hotărârea Cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles) după cum urmează.

29. Cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles) a statuat la 12 decembrie 2019 că din dreptul național rezultă că o hotărâre arbitrală are autoritate de lucru judecat începând de la data la care este pronunțată fără ca o procedură de exequatur să trebuiască să fie inițiată în prealabil. Aceasta a considerat că hotărârea CAS era definitivă și a dobândit autoritate de lucru judecat în urma respingerii de către Tribunal fédéral (Curtea Supremă Federală), la 20 februarie 2018, a acțiunii în anulare.

30. După cum se arată în decizia de trimitere, în temeiul articolului 22 alineatul 1 din Loi portant le Code de droit international privé (Legea privind Codul de drept internațional privat belgian), orice hotărâre judecătorească străină executorie în statul în care a fost pronunțată este recunoscută de plin drept în Belgia fără nicio procedură. Cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles) a recunoscut, așadar, autoritate de lucru judecat hotărârii din 20 februarie 2018 a Tribunal fédéral (Curtea Supremă Federală), ceea ce a împiedicat-o pe reclamantă să repună în discuție în fața Cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles) validitatea hotărârii CAS.

31. Această hotărâre soluționează printre altele problema în litigiu a compatibilității noilor norme din Regulamentul STJ cu dreptul Uniunii, cu consecința că Cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles) nu poate să se pronunțe cu privire la eventualele încălcări ale dreptului Uniunii și, prin urmare, nu poate nici să adreseze Curtii de Justiție întrebări referitoare la încălcările respective.

32. Cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles) a respins motivele de apel, prin care se invocă încălcarea dreptului Uniunii și a drepturilor garantate de CEDO, ca fiind inadmisibile sau nefondate. Aceasta a decis totodată că motivul privind nelegalitatea sancțiunilor disciplinare dedus din caracterul forțat al arbitrajului nu era fondat, întrucât competența CAS nu a fost contestată de niciuna dintre părțile la procedura de arbitraj.

⁹ Apelul respectiv a fost formulat, așadar, după ce reclamanta a sesizat CAS, dar înainte ca aceasta să fi emis hotărârea arbitrală.

33. În consecință, prin hotărârea pronunțată la 12 decembrie 2019, Cour d'appel de Bruxelles (Curtea de Apel din Bruxelles) a respins apelul împotriva hotărârii Tribunal de commerce francophone de Bruxelles (Tribunalul Comercial Francofon din Bruxelles) din 17 noiembrie 2016 și a declarat nefondate cererile formulate de Royal Football Club Seraing.

34. Royal Football Club Seraing a formulat recurs împotriva acestei hotărâri în fața instanței de trimitere, Cour de cassation (Curtea de Casație, Belgia).

III. Întrebările preliminare și procedura în fața Curții

35. În aceste împrejurări, Cour de cassation (Curtea de Casație) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții de Justiție următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 19 alineatul (1) [TUE] coroborat cu articolul 267 [TFUE] și cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene [(denumită în continuare «carta»)] se opune aplicării unor dispoziții de drept național precum articolul 24 și articolul 171[3] alineatul 9 din Code judiciaire (Codul judiciar belgian), care prevăd principiul autorității de lucru judecat, în cazul unei hotărâri arbitrale al cărei control de conformitate cu dreptul Uniunii Europene a fost efectuat de o instanță dintr-un stat care nu este membru al Uniunii, căreia nu i se permite să sesizeze Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu o întrebare preliminară?
- 2) Articolul 19 alineatul (1) [TUE] coroborat cu articolul 267 [TFUE] și cu articolul 47 din [cartă] se opune aplicării unei norme de drept național care conferă forță probantă față de terți, sub rezerva probei contrare care este în sarcina acestora, unei hotărâri arbitrale al cărei control de conformitate cu dreptul Uniunii Europene a fost efectuat de o instanță dintr-un stat care nu este membru al Uniunii, căreia nu i se permite să sesizeze Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu o întrebare preliminară?”

36. Royal Football Club Seraing, Doyen Sports, FIFA, URBSFA, UEFA, guvernele belgian, german, francez și lituanian, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise.

37. La 1 octombrie 2024 a avut loc o ședință în cursul căreia Royal Football Club Seraing, Doyen Sports, FIFA, URBSFA, UEFA, guvernele belgian, elen, francez, lituanian și neerlandez, precum și Comisia au prezentat observații orale.

IV. Analiză

38. De bine, de rău (pentru a continua în spiritul citatului introductiv)¹⁰, sportul este organizat astăzi ca un sistem autonom în care organizațiile sportive, uneori foarte influente și bogate, exercită competențe de reglementare¹¹. Aceasta este cu siguranță situația în fotbal, unde FIFA este principala organizație de reglementare. Pentru a participa, cluburile și atleții trebuie să respecte normele adoptate de FIFA.

39. În același timp, sportul este o activitate economică. Prin urmare, exercitarea unui sport intră sub incidența dispozițiilor dreptului Uniunii care sunt aplicabile acestei activități economice¹². Curtea a considerat că sportul este supus normelor privind libera circulație, dreptului concurenței și principiilor generale ale dreptului Uniunii, printre care în special principiile nediscriminării și proporționalității¹³.

40. Statutul FIFA impune ca orice litigiu care ar putea apărea în legătură cu normele sale sportive să fie soluționat prin intermediul propriului sistem de soluționare a litigiilor, care desemnează CAS ca organism de recurs exclusiv și obligatoriu.

41. Totuși, atunci când o normă a FIFA sau o decizie întemeiată pe o asemenea normă încalcă în mod potențial dreptul unui particular întemeiat pe dreptul Uniunii, sistemul constituțional al Uniunii Europene conferă acestui particular dreptul la o protecție jurisdicțională efectivă, consacrat în prezent la articolul 47 din cartă.

42. În temeiul articolului 19 alineatul (1) TUE, a cărui interpretare a fost solicitată de instanța de trimitere, statele membre au obligația de a se asigura că subiectele dreptului Uniunii beneficiază efectiv de dreptul fundamental respectiv¹⁴. Aceasta înseamnă că statele membre trebuie să se

¹⁰ A se vedea în această privință Maduro, M.P. și Weiler, J.H.H., „«Integrity», «independence» and the internal reform of FIFA: A view from the trenches”, în Geeraert, A. și van Ekeren, F. (ed.), *Good Governance in Sport – Critical Reflections*, Routledge, 2022, p. 129-136.

¹¹ Într-o cauză recentă, avocatul general Szpunar a afirmat că „[...] [e]ste adesea dificil de negat faptul că anumite entități private acționează într-un mod apropiat de cel al unui stat, fie pur și simplu datorită puterii lor economice, fie ca urmare a modului în care ele adoptă «norme» [...]”. Concluziile avocatului general Szpunar prezentate în cauza FIFA (C-650/22, EU:C:2024:375, punctul 33). Aceasta l-a determinat să concluzioneze că FIFA este supusă într-adevăr normelor privind libera circulație. Ca o altă ilustrare a rolului și a competenței sale de reglementare asemănătoare celor ale statului, FIFA a publicat în anul 2017 propria sa politică în domeniul drepturilor omului. Pentru o apreciere referitoare la succesul său limitat, a se vedea Mercado Jaén, P.J., Bistarakı, A. și Schubert, M., „Between rhetoric and reality: Effects of FIFA’s human rights policy on its organisational structures and procedures”, *International Journal of Sport Policy and Politics*, vol. 16(3), 2024, p. 499.

¹² Curtea a considerat deja că aceasta este situația atunci când a pronunțat Hotărârea din 12 decembrie 1974, Walrave și Koch (36/74, EU:C:1974:140, punctul 4). A se vedea Hotărârea din 4 octombrie 2024, FIFA (C-650/22, EU:C:2024:824, punctul 75), și Hotărârea din 21 decembrie 2023, European Superleague Company (C-333/21, EU:C:2023:1011, punctul 83).

¹³ Hotărârea din 21 decembrie 2023, European Superleague Company (C-333/21, EU:C:2023:1011, punctele 85-88).

¹⁴ Hotărârea din 27 februarie 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117, punctul 34). A se vedea și Hotărârea din 22 februarie 2022, RS (Efectul deciziei unei curți constituționale) (C-430/21, EU:C:2022:99, punctul 39 și jurisprudența citată).

asigure că un particular care invocă încălcarea drepturilor sale conferite de Uniune are acces¹⁵ la o instanță independentă constituită în prealabil prin lege¹⁶ și care are competența de a formula o trimitere preliminară către Curte în temeiul articolului 267 TFUE¹⁷.

43. Protecția jurisdicțională a drepturilor conferite de Uniune care se susține că este încălcată de normele FIFA, declarate valide prin hotărârea CAS, trebuie, așadar, să fie asigurată de o instanță care corespunde definiției „instanței” în sensul articolului 267 TFUE.

44. CAS sau Tribunalul Federal elvețian competent să reexamineze hotărârile acestuia nu sunt asemenea instanțe. Astfel, aprecierea lor referitoare la compatibilitatea normelor FIFA cu drepturile conferite de Uniune nu îndeplinește cerința legată de protecția jurisdicțională efectivă din dreptul Uniunii.

45. Ajungem astfel la prezenta cauză. Aceasta își are originea în litigiul cu care este sesizată o „instanță” în sensul articolului 267 TFUE.

46. În fața instanțelor belgiene, părțile au susținut că interzicerea TPO de către FIFA le-a împiedicat să beneficieze de drepturile care le sunt conferite de dreptul Uniunii. Prin urmare, ele au solicitat să se constate că aceste norme FIFA, pe care CAS le-a declarat între timp valide, sunt incompatibile cu dreptul Uniunii și au solicitat totodată repararea prejudiciului astfel cauzat.

47. Până aici nu există nicio dificultate. S-ar putea concluziona pe baza celor de mai sus că părțile au avut acces la o instanță care are competența de a efectua trimiteri preliminare. Totuși, este posibil ca principiul protecției jurisdicționale să fi fost totuși încălcat, întrucât instanțele competente au fost împiedicate să ofere o cale de atac efectivă ca urmare a unei norme de drept intern (belgian) potrivit căreia hotărârile CAS, confirmate de Tribunalul Federal elvețian, beneficiază de autoritate de lucru judecat. Această normă, după cum arată instanța de trimitere, le împiedică să reexamineze, în speță, compatibilitatea normelor FIFA cu dreptul Uniunii.

48. O asemenea normă contravine principiului protecției jurisdicționale efective?

49. Considerăm că răspunsul este categoric pozitiv.

50. Totuși, observațiile scrise și dezbaterile din cadrul ședinței au ridicat o problemă mai generală: dreptul Uniunii impune să existe o cale de atac specifică care să fie suficientă pentru a asigura protecția jurisdicțională efectivă în ceea ce privește hotărârile arbitrale din domeniul sportului? Prin urmare, vom aborda pe scurt și această chestiune.

¹⁵ După cum a statuat Curtea începând cu Hotărârea din 15 mai 1986, Johnston (222/84, EU:C:1986:206, punctele 18 și 19).

¹⁶ Cu privire la cerința ca o instanță să fie independentă, a se vedea Hotărârea din 24 iunie 2019, Comisia/Polonia (Independența Curții Supreme) (C-619/18, EU:C:2019:531, punctele 57, 58 și 71-77); referitor la cerința ca o instanță să fie constituită în prealabil prin lege, a se vedea Hotărârea din 6 octombrie 2021, W.Ż. (Camera de control extraordinar și cauze publice a Curții Supreme – Numire) (C-487/19, EU:C:2021:798, punctele 126-130).

¹⁷ Hotărârea din 6 octombrie 2021, Consorzio Italian Management și Catania Multiservizi (C-561/19, EU:C:2021:799, punctul 51), unde Curtea a invocat articolul 47 din cartă pentru a justifica existența obligației instanțelor de ultim grad de a preciza motivele pentru care au decis să nu efectueze o trimitere preliminară. Aceasta demonstrează că Curtea consideră că procedura trimiterii preliminare are rolul de a realiza punerea în aplicare a principiului protecției jurisdicționale efective. A se vedea și Hotărârea din 23 noiembrie 2021, IS (Nelegalitatea ordonanței de trimitere) (C-564/19, EU:C:2021:949, punctul 76), unde Curtea a considerat că „[I]mitările în exercitarea de către instanțele naționale a competenței pe care le-o conferă articolul 267 TFUE ar avea ca efect să restrângă protecția jurisdicțională efectivă a drepturilor conferite particularilor de dreptul Uniunii”.

51. Structura analizei noastre este următoarea. Vom prezenta mai întâi organizarea mecanismului FIFA de soluționare a litigiilor (secțiunea A). Apoi vom expune opinia noastră privind modul în care trebuie să se răspundă la cele două întrebări preliminare (secțiunile B și C), punând accentul pe prima dintre aceste întrebări.

A. CAS în cadrul statutului FIFA

52. În anul 1981, președintele Comitetului Internațional Olimpic (CIO), Juan Antonio Samaranch, a prezentat ideea unei instanțe specifice în domeniul sportului. CAS a devenit operațională în 1984, după ratificarea statutului său de către CIO. Samaranch, președintele CIO, ar fi sperat ca CAS să devină „curtea supremă a sportului mondial”¹⁸. Potrivit site-ului CAS, care prezintă acest istoric, „competența CAS nu trebuie în niciun caz să fie impusă atleților sau federațiilor, ci să rămână în mod liber la dispoziția părților”¹⁹.

53. La început, majoritatea organizațiilor sportive, inclusiv FIFA, nu au recurs la CAS²⁰. Multe lucruri s-au schimbat însă din anul 1984.

54. Specialiștii în dreptul Uniunii au prezentat istoria transformării semnificative a CAS după Hotărârea Bosman din 1995 a Curții²¹. După anul 1995, numărul hotărârilor arbitrale ale CAS a crescut vertiginos. Prin urmare, în pofida reticenței inițiale, FIFA a inclus o clauză de arbitraj în statutul său, desemnând CAS drept instanță competentă pentru asemenea litigii. Inițial, competența CAS pentru litigiile din domeniul fotbalului era facultativă²².

55. Totuși, în prezent, competența CAS în materie de fotbal, astfel cum este prevăzută de statutul FIFA, este exclusivă și obligatorie.

56. Articolul 57 alineatul 1 din statutul FIFA recunoaște competența CAS de a soluționa litigiile dintre FIFA, asociațiile membre ale acesteia, confederații, ligi, cluburi, jucători, oficiali, intermediari și agenți organizatori de meciuri autorizați.

57. O cale de atac, care nu are efect suspensiv, poate fi exercitată în fața CAS împotriva deciziilor definitive emise de organismele FIFA și împotriva deciziilor adoptate de confederații, de asociații membre sau de ligi²³. Aceasta trebuie formulată la CAS în termen de 21 de zile de la notificarea deciziei atacate și nu poate interveni decât după epuizarea tuturor celorlalte căi de atac interne²⁴.

¹⁸ McLaren, R.H., „Twenty-five years of the Court of Arbitration for Sport: A look in the rear-view mirror”, *Marquette Sports Law Review*, vol. 20, 2010, p. 305, la p. 306.

¹⁹ Disponibil aici: <https://www.tas-cas.org/en/general-information/history-of-the-cas.html>.

²⁰ Nafziger, J.A.R., „International sports law: A replay of characteristics and trends”, *American Journal of International Law*, vol. 86, 1992, p. 489, la p. 508.

²¹ Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463). A se vedea în această privință Duval, A., „The Court of Arbitration for Sport and EU law: Chronicle of an encounter”, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, vol. 22(2) 2015, p. 224, la p. 226.

²² Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Curtea EDO) a arătat în hotărârea Mutu și Pechstein că normele FIFA din 2001 nu excludeau accesul jucătorilor la instanțele obișnuite și, prin urmare, nu constituiau un arbitraj obligatoriu. Curtea EDO, 4 februarie 2019, Mutu și Pechstein împotriva Elveției, CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, § 116.

²³ A se vedea articolul 58 alineatul 1 din statutul FIFA. Aceeași dispoziție exclude însă la alineatul 3 competența CAS în cazul căilor de atac referitoare la: (a) încălcări ale legilor jocului; (b) suspendări cu durată până la patru meciuri sau până la trei luni (cu excepția deciziilor privind dopajul); și (c) deciziile împotriva cărora se poate formula o cale de atac la o instanță de arbitraj independentă și constituită în mod corespunzător, recunoscută prin regulamentul unei asociații sau al unei confederații.

²⁴ Articolul 58 alineatele 1 și 2 din statutul FIFA.

58. În sfârșit, articolul 59 din statutul FIFA prevede:

„1. Confederațiile, asociațiile membre și ligile sunt de acord să recunoască CAS drept o autoritate judiciară independentă și să se asigure că membrii, jucătorii afiliați și oficialii lor respectă deciziile adoptate de CAS. Aceeași obligație revine și intermediarilor și agenților organizatori de meciuri autorizați.

2. Recurgerea la instanțele de drept comun este interzisă, cu excepția cazului în care este prevăzută în mod expres în reglementările FIFA. De asemenea, este interzisă recurgerea la instanțele de drept comun pentru toate tipurile de măsuri provizorii.

3. Asociațiile introduc în statutele sau regulamentele lor o clauză care stipulează că este interzisă sesizarea instanțelor de drept comun cu litigii din cadrul asociației sau litigii care privesc ligile, membrii ligilor, cluburile, membrii cluburilor, jucătorii, oficialii și alți membri ai asociației, cu excepția cazului în care regulamentele FIFA sau dispozițiile legale obligatorii prevăd sau stipulează în mod expres recurgerea la instanțele de drept comun. În locul recurgerii la instanțele de drept comun, trebuie să fie prevăzut arbitrajul. Asemenea litigii vor fi aduse fie în fața unei instanțe de arbitraj independente și constituite în mod corespunzător, recunoscută prin regulamentul asociației sau confederației, fie în fața CAS.

Asociațiile se asigură totodată că această dispoziție este pusă în aplicare în cadrul asociației, dacă este necesar prin stabilirea unei obligații în sarcina membrilor săi. Asociațiile aplică sancțiuni oricărei părți care nu respectă obligația respectivă și se asigură că orice cale de atac împotriva unor astfel de sancțiuni este de asemenea supusă exclusiv arbitrajului, iar nu instanțelor de drept comun.”

59. Prin urmare, la fel ca în cazul sistemului de arbitraj al Uniunii Internaționale de Patinaj (UIP), litigiile în domeniul fotbalului potrivit normelor FIFA sunt supuse în mod obligatoriu CAS, iar competența sa este exclusivă²⁵. Astfel, invocând această competență exclusivă, FIFA s-a opus competenței instanței de prim grad în procedura principală²⁶.

60. Singura instanță de drept comun autorizată să reexamineze hotărârea arbitrală pronunțată de CAS este Tribunalul Federal elvețian. Motivele pentru reexaminarea hotărârilor arbitrale de către această instanță sunt însă limitate²⁷. În hotărârea Semenya împotriva Elveției, Curtea EDO a considerat că reexaminarea unei hotărâri a CAS efectuată de Tribunalul Federal elvețian era atât de limitată încât nu putea să asigure protecția drepturilor fundamentale²⁸.

²⁵ A se vedea Hotărârea din 21 decembrie 2023, *International Skating Union/Comisia* (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, punctul 223).

²⁶ FIFA a procedat la fel în procedura principală în cadrul căreia Curtea a fost sesizată cu titlu preliminar în cauza care a condus la pronunțarea Hotărârii din 4 octombrie 2024, *FIFA* (C-650/22, EU:C:2024:824, punctul 32).

²⁷ Aceste motive sunt prevăzute la articolul 190 din *Loi fédérale sur le droit international privé* (Legea federală elvețiană privind dreptul internațional privat), disponibilă la adresa https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1988/1776_1776_1776/en. Instanța menționată poate să anuleze o hotărâre arbitrară atunci când este contrară ordinii publice, în sensul dat acestei noțiuni în dreptul elvețian.

²⁸ Curtea EDO, 11 iulie 2023, *Semenya împotriva Elveției*, CE:ECHR:2023:0711JUD001093421, § 234-240.

B. Prima întrebare

61. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă principiul protecției jurisdicționale efective se opune unei reglementări naționale care acordă unei hotărâri arbitrale autoritate de lucru judecat, atunci când controlul de conformitate cu dreptul Uniunii a fost efectuat de o instanță dintr-o țară terță²⁹.

62. Nu este prima dată când se solicită Curții să ofere o interpretare a relației dintre arbitraj și dreptul Uniunii și întinderea controlului jurisdicțional al hotărârilor arbitrale. Pentru acest motiv, toți participanții la procedura aflată în fața Curții au încercat să găsească răspunsurile care ar trebui date în prezenta cauză pornind de la o tendință sau alta a jurisprudenței Curții în materie de arbitraj. Astfel, ei au examinat, pe de o parte, jurisprudența elaborată prin Hotărârea Nordsee³⁰ și prin Hotărârea Eco Swiss³¹ și, pe de altă parte, hotărârea pronunțată în cauza Achmea³².

63. După ce vom analiza măsura în care aceste două tendințe ale jurisprudenței pot să fie sau nu relevante pentru sistemul de arbitraj al FIFA (subsecțiunile 1 și 2), vom propune Curții să dezvolte o interpretare specifică adecvată pentru arbitrajul obligatoriu, precum cea elaborată de CAS în sistemul de soluționare a litigiilor al FIFA. În opinia noastră, această soluție a fost deja sugerată în Hotărârea International Skating Union³³ (subsecțiunea 3).

1. Aplicabilitatea jurisprudenței elaborate prin Hotărârea Nordsee/Hotărârea Eco Swiss

64. FIFA, UEFA și guvernele belgian, francez și lituanian au susținut, într-un fel sau altul³⁴, că hotărârile CAS care confirmă validitatea normelor FIFA pot fi controlate de instanțele naționale în ceea ce privește ordinea publică a Uniunii, în conformitate cu hotărârea Curții în cauza Eco Swiss.

65. Amintim că această tendință jurisprudențială a început cu Hotărârea Nordsee, în care Curtea a considerat că un tribunal arbitral care statuează în materie de arbitraj comercial, convenit în mod voluntar de părți, nu este o „instanță” în sensul articolului 267 TFUE³⁵.

66. Chiar și în ipoteza în care un astfel de tribunal arbitral ar putea fi obligat să aplice dreptul Uniunii fără posibilitatea de a formula o trimitere preliminară, Curtea nu a constatat nicio problemă întrucât hotărârile sale arbitrale pot fi reexamineate în cadrul diferitelor proceduri

²⁹ În observațiile sale scrise și în ședință, guvernul belgian a susținut că instanța de trimitere a prezentat în mod eronat dreptul național și că legea în cauză permite de fapt reexaminarea unei hotărâri arbitrale atunci când controlul jurisdicțional a fost exercitat de o instanță dintr-o țară terță. Considerăm că întrebarea adresată nu depinde de interpretarea corectă a dreptului belgian, ci de cea a dreptului Uniunii. Revine, așadar, instanței naționale, după primirea răspunsului din partea Curții de Justiție, să o aplice în cauza cu care este sesizată și să interpreteze în consecință reglementarea națională relevantă.

³⁰ Hotărârea din 23 martie 1982, Nordsee (102/81, EU:C:1982:107).

³¹ Hotărârea din 1 iunie 1999, Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269).

³² Hotărârea din 6 martie 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158).

³³ Hotărârea din 21 decembrie 2023, International Skating Union/Comisia (C-124/21 P, EU:C:2023:1012).

³⁴ Guvernul francez a susținut în ședință că arbitrajul CAS privește doar arbitrajul comercial în sensul Eco Swiss. Deși organizațiile de fotbal nu au fost la fel de explicite, toate au susținut că hotărârile arbitrale ale CAS trebuie să fie supuse limitărilor stabilite în această hotărâre.

³⁵ Hotărârea din 23 martie 1982, Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, punctul 13). Pentru critici aduse în literatura de specialitate acestei constatări, a se vedea Duval, A., (*op. cit.* la nota de subsol 21 de mai sus), nota de subsol 31. Curtea a considerat totodată că unele tribunale arbitrale, care aveau o origine legală, ale căror decizii erau obligatorii pentru părți și a căror competență nu depindea de acordul acestora îndeplinesc criteriul respectiv. A se vedea de exemplu Hotărârea din 17 octombrie 1989, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark (109/88, EU:C:1989:383, punctele 7-9), Hotărârea din 12 iunie 2014, Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta (C-377/13, EU:C:2014:1754, punctele 22-35), și Ordonanța din 13 februarie 2014, Merck Canada (C-555/13, EU:C:2014:92, punctele 16-18).

desfășurate în fața instanțelor statelor membre în temeiul dreptului național³⁶. În special, sentințele arbitrale nu sunt executorii prin ele însele, ci trebuie mai întâi să obțină un exequatur din partea unei instanțe „de drept comun”. În cadrul unei asemenea proceduri, aceste instanțe naționale ar avea atunci posibilitatea sau obligația de a sesiza Curtea cu problema de interpretare a dreptului Uniunii.

67. Litigiul care a determinat pronunțarea Hotărârii Eco Swiss își are originea într-o astfel de procedură de executare a unei hotărâri arbitrale în fața instanței naționale. În Hotărârea Eco Swiss, Curtea a admis că întinderea limitată a controlului jurisdicțional poate fi în interesul eficienței procedurii arbitrale³⁷. Astfel, o normă națională care limitează controlul jurisdicțional la chestiuni de ordine publică a fost considerată acceptabilă din perspectiva dreptului Uniunii. În aceeași cauză, Curtea a reținut că ordinea publică a Uniunii include dispozițiile care sunt în prezent articolele 101 și 102 TFUE³⁸.

68. Nu s-a stabilit încă în mod general ceea ce ține și ceea ce nu ține de ordinea publică a Uniunii³⁹. În schimb, Curtea a răspuns la această întrebare de la caz la caz⁴⁰. Totuși, interpretarea noțiunii respective nu este necesară în prezenta cauză. Important este faptul că, în ceea ce privește arbitrajul comercial, Curtea a admis că întinderea controlului jurisdicțional al hotărârilor arbitrale poate fi limitată⁴¹.

69. În ce măsură tendința jurisprudențială care precedă este aplicabilă arbitrajului CAS în temeiul statutului FIFA?

70. În opinia noastră, există două motive principale pentru care acesta se distinge de arbitrajul comercial.

71. Primul constă în caracterul voluntar al arbitrajului comercial, spre deosebire de caracterul obligatoriu al normelor FIFA în materie de arbitraj.

72. O caracteristică esențială a arbitrajului comercial, care a fost în discuție în jurisprudența elaborată prin Hotărârea Eco Swiss, este acceptarea liberă a clauzei de arbitraj de către ambele părți⁴². Prin alegerea voluntară a unui astfel de arbitraj, părțile intenționează să excludă implicarea instanțelor de drept comun și, eventual, aplicarea unor norme ale unui sistem juridic.

³⁶ Curtea a arătat astfel că „instanțele de drept comun ar putea fi chemate să examineze [probleme de drept al Uniunii] fie în contextul colaborării lor cu tribunalele arbitrale [...], [fie] în cadrul controlului hotărârii arbitrale [...] pentru exequatur sau în orice altă cale de atac sau formă de control prevăzută de legislația națională aplicabilă”. Hotărârea din 23 martie 1982, Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, punctul 14).

³⁷ Hotărârea din 1 iunie 1999, Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, punctul 35).

³⁸ Hotărârea din 1 iunie 1999, Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, punctul 36).

³⁹ Pentru o prezentare generală a jurisprudenței referitoare la ordinea publică în dreptul Uniunii, a se vedea Concluziile avocatului general Szpunar prezentate în cauza Real Madrid Club de Fútbol (C-633/22, EU:C:2024:127, punctele 71-103). Pentru o critică timpurie a obligației instanțelor naționale de a controla normele de ordine publică ale Uniunii, al căror conținut nu este clar, a se vedea Prechal, S. și Shelkopyas, N., „National procedures, public policy and EC law. From Van Schijndel to Eco Swiss and beyond”, *European Review of Private Law*, vol. 12(5), 2004, p. 589, la p. 606-608.

⁴⁰ În Hotărârea din 26 octombrie 2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, punctele 35 și 38), Curtea a confirmat că obligația de a controla din oficiu clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii ține de ordinea publică.

⁴¹ A se vedea în această privință și Concluziile avocatei generale Kokott prezentate în cauza PL Holdings (C-109/20, EU:C:2021:321, punctele 43-46).

⁴² Hotărârea din 23 martie 1982, Nordsee (102/81, EU:C:1982:107, punctul 11). A se vedea de asemenea Hotărârea din 6 martie 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, punctul 55), unde Curtea a făcut distincție între arbitrajul avut în vedere de tratatele bilaterale de investiții și arbitrajul comercial ca urmare a faptului că acesta din urmă își are originea în autonomia de voință a părților în cauză. A se vedea și Hotărârea din 12 iunie 2014, Ascendi Beiras Litoral e Alta, Auto Estradas das Beiras Litoral e Alta (C-377/13, EU:C:2014:1754, punctul 27 și jurisprudența citată), în care Curtea a constatat că, în cadrul unui arbitraj convențional, „nu există nicio obligație, nici în drept, nici în fapt, a părților contractante de a-și soluționa litigiile pe calea arbitrajului”.

Curtea a luat în considerare această natură și acest scop al arbitrajului în materie comercială și, prin urmare, a concluzionat că controlul jurisdicțional al hotărârilor care rezultă din acesta poate fi limitat la chestiuni de ordine publică. Necesitatea efectuării controlului de conformitate a unei hotărâri cu ordinea publică există întrucât aceste norme pot prezenta un interes public atât de mare încât aplicarea lor nu poate fi exclusă prin voința părților.

73. Dimpotrivă, după cum a arătat guvernul neerlandez în ședință, normele FIFA sunt obligatorii, iar libera voință a părților de a supune un litigiu CAS nu este evidentă⁴³.

74. În hotărârea Mutu și Pechstein, Curtea EDO a examinat tocmai această chestiune atunci când a analizat diferențele dintre arbitrajul comercial și normele de arbitraj obligatorii ale UIP⁴⁴. Actorii din domeniul sportului nu pot alege să își supună litigiile, în cadrul cărora contestă normele sau deciziile FIFA, unui alt sistem de căi de atac în afara procedurilor disciplinare interne ale FIFA și, ulterior, CAS. Neacceptarea competenței obligatorii a CAS împiedică jucătorii să joace⁴⁵ și cluburile să participe la competiții.

75. Astfel, pentru jucători și cluburi, competența CAS este obligatorie, iar nu aleasă prin libera lor voință⁴⁶. Prin urmare, aceasta nu reflectă propria lor alegere de a exclude accesul la o instanță și de a împiedica aplicabilitatea anumitor norme juridice în litigiul dintre ei. În opinia noastră, acest lucru are consecințe asupra întinderii controlului jurisdicțional pe care instanțele naționale trebuie să îl poată exercita în raport cu dreptul Uniunii [a se vedea secțiunea IV.B.3(b) de mai jos].

76. A doua diferență dintre arbitrajul comercial și sistemul de soluționare a litigiilor prevăzut de statutul FIFA este autonomia acestui din urmă sistem în ceea ce privește executarea.

77. Dacă una dintre părțile la arbitrajul comercial refuză să execute o hotărâre arbitrală, cealaltă parte trebuie să apeleze la instanțele de drept comun pentru punerea sa în aplicare. După cum a arătat Curtea în Hotărârea Nordsee (a se vedea punctele 65 și 66 din prezentele concluzii), atunci când este necesară punerea în aplicare în cadrul Uniunii, instanța unui stat membru are posibilitatea să efectueze controlul de conformitate a hotărârii arbitrare cu dreptul Uniunii și, dacă este necesar, să efectueze o trimitere preliminară către Curte.

78. În schimb, dacă o parte refuză să pună în aplicare o hotărâre a CAS întrucât consideră că aceasta încalcă dreptul Uniunii, ea nu poate refuza pur și simplu să respecte o asemenea hotărâre și nici FIFA nu este obligată să inițieze o procedură de executare în fața instanței naționale. FIFA poate să execute singură hotărârea. Într-adevăr, în prezenta cauză, aceasta a putut să aplice sancțiunile și interdicția privind înregistrarea jucătorilor fără a recurge la o instanță⁴⁷.

⁴³ A se vedea și explicația grăitoare dată de Paulsson: „De regulă, competența exclusivă a autorităților sportive este prevăzută de statutele federațiilor care acordă licențe pentru a participa la competiții în cursul unui sezon sau dreptul de a participa la anumite evenimente. Federațiile în cauză există în general de decenii sau chiar de generații și au dezvoltat, fără influență externă, o procedură pentru soluționarea litigiilor care este mai mult sau mai puțin complexă și care le este în totalitate proprie. În schimb, participantul acuzat se confruntă adesea cu procedura în mare măsură ca un turist cu un uragan în Fiji: un eveniment terifiant și unic în viața sa, pentru care nu este absolut deloc pregătit”. Paulsson, J., (*op. cit.* la nota de subsol 2 de mai sus), 361.

⁴⁴ Curtea EDO, 4 februarie 2019, Mutu și Pechstein împotriva Elveției, CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, § 103-108.

⁴⁵ Hotărârea din 21 decembrie 2023, International Skating Union/Comisia (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, punctul 223). Curtea EDO, 4 februarie 2019, Mutu și Pechstein împotriva Elveției, CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, § 113.

⁴⁶ De fapt, Curtea EDO a constatat că, în comparație cu normele UIP, normele FIFA din 2001 nu excludeau accesul jucătorilor la instanțele de drept comun și, prin urmare, nu constituiau un arbitraj obligatoriu. Situația este cu siguranță diferită în actualul articol 59 alineatul 2 din statutul FIFA, care este aliniat la normele UIP. Curtea EDO, 4 februarie 2019, Mutu și Pechstein împotriva Elveției, CE:ECHR:2018:1002JUD004057510, § 116.

⁴⁷ FIFA a confirmat în ședință că competențele sale se întemeiază pe articolul 21 din Codul disciplinar al FIFA, disponibil aici: <https://digitalhub.fifa.com/m/59dca8ae619101cf/original/FIFA-Disciplinary-Code-2023.pdf>.

79. Într-un astfel de sistem în care o parte poate să pună în aplicare ea însăși hotărârea, este puțin probabil ca problema compatibilității hotărârii arbitrale cu dreptul Uniunii să ajungă, în cadrul unei proceduri de executare, la o „instanță” în sensul articolului 267 TFUE.

80. Este posibil, așadar, ca respectivele căi de atac jurisdicționale care au fost considerate suficiente pentru a garanta protecția jurisdicțională efectivă și uniformitatea dreptului Uniunii în contextul arbitrajului comercial să nu fie suficiente pentru sistemul arbitrajului obligatoriu autonom aflat în discuție în prezenta cauză, în care o parte poate să pună în aplicare ea însăși hotărârea (a se vedea de asemenea punctele 111-114 de mai jos).

81. Pentru aceste două motive, considerăm că normele elaborate pentru arbitrajul comercial în jurisprudența elaborată prin Hotărârea Nordsee și prin Hotărârea Eco Swiss nu sunt aplicabile în privința sistemului FIFA de arbitraj obligatoriu de către CAS.

2. *Aplicabilitatea jurisprudenței elaborate prin Hotărârea Achmea*

82. Royal Football Club Seraing și Doyen Sports au invocat Hotărârea Achmea, susținând că este necesar ca hotărârile arbitrale emise de CAS să facă obiectul unui control jurisdicțional veritabil din partea unei instanțe naționale, care trebuie să poată adresa Curții de Justiție întrebări preliminare privind interpretarea dreptului Uniunii.

83. În observațiile sale scrise, Comisia s-a întemeiat de asemenea pe Hotărârea Achmea pentru a susține că instanțele naționale trebuie să fie în măsură să controleze, printre altele, dacă un diferend poate face obiectul unui arbitraj.

84. Amintim că în Hotărârea Achmea Curtea a exclus posibilitatea de a supune arbitrajului diferendele care implică state membre pe baza unor tratate bilaterale de investiții (TBI). Prin astfel de acorduri, statele membre au convenit să excludă competența propriilor instanțe în litigiile dintre investitori și stat, deși asemenea litigii pot privi aplicarea sau interpretarea dreptului Uniunii. Pentru a prelua cuvintele Curții, statele membre au exclus astfel complet eventualele încălcări ale dreptului Uniunii „din sistemul de căi de atac jurisdicționale pe care articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE le impune să îl stabilească în domeniile reglementate de dreptul Uniunii”⁴⁸.

85. Apreciem că rațiunea care stă la baza Hotărârii Achmea constă în principal în principiul încrederii reciproce⁴⁹. Pe lângă faptul că nu permite să se asigure o protecție jurisdicțională efectivă, acceptarea excluderii anumitor litigii din sfera de competență a instanțelor statelor membre transmite totodată un mesaj eronat: acela că instanțele respective ar putea să nu fie suficient de independente și imparțiale pentru a soluționa litigiile inițiate de investitori împotriva statelor membre.

86. Aplicarea dreptului Uniunii depinde în mare măsură de încrederea reciprocă în instanțele statelor membre. Pentru acest motiv și în scopul de a asigura unitatea de interpretare a dreptului Uniunii prin procedura trimiterii preliminare⁵⁰, clauzele arbitrale din TBI încheiate între statele membre au fost considerate contrare dreptului Uniunii.

⁴⁸ Hotărârea din 6 martie 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, punctul 55).

⁴⁹ Hotărârea din 6 martie 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, punctul 34). A se vedea și Centeno Huerta, S. și Kuplewatzky, N., „On Achmea, the autonomy of Union law, mutual trust and what lies ahead”, *European Papers*, vol. 4(1), 2019, p. 61, la p. 65-68.

⁵⁰ Hotărârea din 6 martie 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, punctele 36 și 37).

87. Această interpretare a Hotărârii Achmea este confirmată de faptul că, spre deosebire de abordarea adoptată în cazul arbitrajului comercial, în Hotărârea Achmea Curtea nu a analizat problema dacă un control ulterior al hotărârilor arbitrale în temeiul unor TBI de către instanțele naționale să poată remedia lipsa protecției jurisdicționale efective⁵¹. Ea a considerat doar că un regim general care exclude competența instanțelor naționale este inacceptabil. Astfel, argumentele Royal Football Club Seraing și Doyen Sports referitoare la necesitatea unui control jurisdicțional veritabil al unei hotărâri arbitrale (a se vedea punctul 82 din prezentele concluzii) nu se pot întemeia pe Hotărârea Achmea.

88. De asemenea, în Hotărârea PL Holdings, Curtea a statuat că nulitatea unei hotărâri arbitrale pronunțate în temeiul unui TBI nu poate fi remediată prin redefinirea procesului de arbitraj ca arbitraj voluntar ad-hoc, sau pentru simplul motiv că statul membru nu a contestat validitatea clauzei compromisorii în temeiul unui TBI în cadrul unei proceduri de arbitraj concrete⁵².

89. Normele belgiene aplicabile litigiului de față, asociate cu competența obligatorie a CAS în temeiul statutului FIFA, conduc la excluderea, în mod similar, a asigurării protecției jurisdicționale efective de către instanțele naționale a drepturilor garantate particularilor de dreptul Uniunii. Totuși, considerăm că acest lucru nu este suficient pentru a compara sistemul de arbitraj al FIFA cu tipul de competență arbitrală aflat în discuție în cauza Achmea. În plus, apreciem că nu este aplicabilă prezentei cauze aceeași rațiune bazată pe încrederea reciprocă.

90. Această distincție se explică prin trei motive. În primul rând, prezenta cauză nu pune în discuție conformitatea de principiu a sistemului arbitral al FIFA cu dreptul Uniunii⁵³. Majoritatea participanților la prezenta procedură sunt de acord, în fapt, că arbitrajul în domeniul sportului este util. În mod similar, Parlamentul European a emis, în anul 2012, o rezoluție privind dimensiunea europeană a sportului, unde a recunoscut „legitimitatea instanțelor sportive pentru soluționarea litigiilor din domeniul sportului, în măsura în care acestea respectă dreptul cetățenilor la un proces echitabil”⁵⁴.

91. Prin urmare, nu se pune problema, astfel cum a fost ridicată de Comisie, a unei eventuale lipse a posibilității de a recurge la arbitraj.

92. În al doilea rând, competența obligatorie și exclusivă a CAS, aflată în discuție în prezenta cauză, nu rezultă nici dintr-un acord internațional încheiat de statele membre sau între ele, nici din exercitarea de către acestea a prerogativelor de putere publică. Ea rezultă mai degrabă din statutul FIFA, o organizație privată. Acest statut nu obligă sau nu limitează în niciun fel statele

⁵¹ Hotărârea din 6 martie 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158, punctele 20, 52 și 53).

⁵² Hotărârea din 26 octombrie 2021, PL Holdings (C-109/20, EU:C:2021:875, punctul 54).

⁵³ Aceasta nu înseamnă că nu există critici la adresa CAS în literatura de specialitate. De exemplu, unii autori îi reproșează bilanțul său problematic în ceea ce privește drepturile omului: „Arbitrajul sportiv realizat de către CAS, în măsura în care poartă denumirea de «arbitraj», este de natură să permită utilizarea flexibilității arbitrajului menționat pentru eludarea cererilor referitoare la drepturile omului”. Shahlai, F., „The collision between human rights and arbitration: The game of inconsistencies at the Court of Arbitration for Sport”, *Arbitration International*, vol. 40(2), 2024, p. 169, la p. 203. Alți autori subliniază pericolele generate de CAS pentru protecția jurisdicțională în general. A se vedea în această privință Anderson, J., „«Taking sports out of the courts»: Alternative dispute resolution and the international Court of Arbitration for Sport”, *Journal of Legal Aspects of Sport*, vol. 10, 2000, p. 123. În sfârșit, CAS a fost criticată și pentru lipsa unui angajament adecvat față de dreptul Uniunii. A se vedea Duval, A., „Towards a transnational Solange: The Court of Arbitration for Sport and EU law” în Hörnle, T., Möllers, C. și Wagner, G. (ed.), *Gerichte und ihre Äquivalente*, Nomos, 2020, p. 33.

⁵⁴ Rezoluția Parlamentului European din 2 februarie 2012 privind dimensiunea europeană a sportului [2011/2087(INI)] (JO 2013, C 239E, p. 46). Această afirmație l-a determinat pe Duval să pledeze pentru o abordare de tip Solange din partea instanțelor naționale atunci când reexaminează hotărârile arbitrale ale CAS. Duval, A., (*op. cit.* la nota de subsol 53 de mai sus), p. 42.

membre atunci când este vorba despre asigurarea protecției jurisdicționale efective prin intermediul sistemului lor jurisdicțional. Astfel, statele membre nu au convenit nicio excludere a competenței instanțelor lor.

93. În al treilea rând, Hotărârea Achmea se adresează statelor membre și impune acestora să elimine consecințele prejudiciabile cauzate de clauzele de arbitraj din cadrul TBI în ceea ce privește principiul încrederii reciproce în sistemele lor judiciare⁵⁵. Acest lucru se poate realiza în diverse moduri. Statele membre pot să reinterpreteze aceste convenții⁵⁶, să se retragă din ele⁵⁷ sau să nu atribuie niciun efect hotărârilor arbitrale întemeiate pe acestea⁵⁸. Totuși, chiar dacă Curtea ar considera că normele FIFA privind competența CAS sunt în principiu incompatibile cu dreptul Uniunii (ceea ce nu reprezintă problema ridicată în prezenta cauză), singura modalitate prin care statele membre ar putea pune în aplicare o asemenea constatare ar fi ca instanțele lor să nu recunoască astfel de hotărâri arbitrale. Orice modificare a sistemului de arbitraj în fotbal ar depinde în mod inevitabil de voința FIFA.

94. Prin urmare, în afară de reiterarea importanței protecției jurisdicționale efective și a uniformității dreptului Uniunii, Hotărârea Achmea nu pare să aducă nicio valoare adăugată tendinței jurisprudențiale elaborate prin Hotărârea Eco Swiss în ceea ce privește problemele ridicate în prezenta cauză. În această privință, FIFA a subliniat în mod corect în ședință că Curtea nu a menționat Hotărârea Achmea în hotărârea sa pronunțată în cauza International Skating Union atunci când a analizat arbitrajul sportiv care implică soluționarea de către CAS.

3. Arbitrajul sportiv obligatoriu care implică CAS și protecția jurisdicțională efectivă

95. După cum am arătat mai devreme (a se vedea secțiunea IV.B.1), există două diferențe importante între arbitrajul comercial și arbitrajul sportiv care implică CAS: în primul rând, caracterul său obligatoriu, și, în al doilea rând, posibilitatea de a pune în executare în mod direct hotărârile CAS. Considerăm că aceste diferențe impun o apreciere specifică din perspectiva principiului protecției jurisdicționale efective, în ceea ce privește atât problema accesului la instanțe, cât și întinderea controlului jurisdicțional.

96. Acest lucru a fost deja precizat de Curte în Hotărârea International Skating Union, în conformitate cu interpretarea noastră a hotărârii respective⁵⁹. Totuși, în cauza menționată, Curtea nu a fost preocupată de competențele sau de obligațiile instanțelor naționale. Ea a abordat doar impactul normelor UIP asupra încălcării dreptului concurenței. Totuși, prin sublinierea caracterului obligatoriu și exclusiv al competenței CAS ca motiv pentru care încălcarea dreptului concurenței de către UIP a fost mai gravă⁶⁰, Curtea pare să fi sugerat că un astfel de arbitraj necesită o abordare specifică.

⁵⁵ A se vedea, cu privire la modul în care evoluează situația, Biondi, A. și Sangiuolo, G., „Three years after *Achmea*: What is said, what is unsaid, and what could follow”, în Biondi, A. și Sangiuolo, G. (ed.), *The EU and the Rule of Law in International Economic Relations – An Agenda for an Enhanced Dialogue*, Edward Elgar, 2021. A se vedea, pentru consecințele în fața instanțelor care soluționează litigiile intervenite în relația investitor-stat, Centeno Huerta, S. și Kuplewatzky, N., (*op. cit.* la nota de subsol 49 de mai sus), p. 68-74.

⁵⁶ Hotărârea din 18 noiembrie 2003, Budějovický Budvar (C-216/01, EU:C:2003:618, punctul 169).

⁵⁷ Hotărârea din 18 noiembrie 2003, Budějovický Budvar (C-216/01, EU:C:2003:618, punctul 170). Uniunea a procedat astfel în ceea ce privește Tratatul privind Carta energiei. A se vedea Propunerea de decizie a Consiliului referitoare la retragerea Uniunii din Tratatul privind Carta energiei (COM/2023/447 final), aprobată de Consiliu la 7 martie 2024; Decizia (UE) 2024/1638 a Consiliului din 30 mai 2024 referitoare la retragerea Uniunii din Tratatul privind Carta energiei ST 6509 2024 INIT (JO L 2024, p. 1638).

⁵⁸ După cum s-a procedat în Ordonanța din 21 septembrie 2022, Romatsa ș.a. (C-333/19, EU:C:2022:749, punctul 43).

⁵⁹ Hotărârea din 21 decembrie 2023, International Skating Union/Comisia (C-124/21 P, EU:C:2023:1012).

⁶⁰ Hotărârea din 21 decembrie 2023, International Skating Union/Comisia (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, punctul 228).

97. n cadrul ședinței din prezenta cauză, guvernul neerlandez a invitat de asemenea Curtea să adopte o abordare specifică în ceea ce privește arbitrajul obligatoriu, precum arbitrajul sportiv prevăzut de statutul FIFA. Unul dintre motivele invitaiei respective a fost necesitatea de a menine sistemul de arbitraj comercial în forma sa actuală.

98. Suntem de acord cu această poziie. Dacă arbitrajul sportiv obligatoriu necesită norme care să ofere un acces mai generos la justiție i o întindere mai largă a controlului pentru a îndeplini cerinele privind protecția jurisdicțională efectivă, acesta trebuie difereniat de arbitrajul comercial acceptat în mod voluntar, în cazul căruia hotărârile arbitrale pot fi reexaminată doar cu titlu excepional i pentru motive limitate.

99. Prin urmare, jurisprudența elaborată prin Hotărârea Eco Swiss nu trebuie să fie transpusă în mod automat la aprecierea referitoare la un arbitraj sportiv obligatoriu, precum cel aflat în discuție. n cele ce urmează, vom aborda accesul la instanțele judectoresi (a) i întinderea controlului (b) n acest context.

a) Accesul la instanțele judectoresi

100. Posibilitatea de a pune în executare în mod direct hotărârile CAS în sistemul FIFA reduce în mod inevitabil i considerabil posibilitatea ca instanțele naționale să fie sesizate cu o cauză care are ca obiect o hotărâre a CAS.

101. n cazul arbitrajului comercial, Curtea nu a trebuit să abordeze problema accesului la o instanță întrucât se presupunea că accesul respectiv ar fi asigurat, în orice caz, în etapa executării.

102. Totuși, posibilitatea de a pune în executare în mod direct hotărârile pronunțate în cadrul sistemului de arbitraj al FIFA ridică problema căilor de atac judiciare pe care statele membre trebuie să le prevadă pentru a asigura protecția jurisdicțională efectivă împotriva unei hotărâri a CAS care ar putea încălca drepturile garantate de dreptul Uniunii.

103. Această chestiune a fost dezbătută în observaiile scrise ale părților și în cursul ședinței. De exemplu, Comisia a considerat că este necesar să existe, într-un fel sau altul, o cale de atac directă care să implice controlul jurisdicțional al unei hotărâri a CAS. Aceasta ar însemna că trebuie să fie disponibilă o aciune care să poată conduce la anularea unei hotărâri i la constatarea nevaliditii normelor FIFA care se consideră că încălcă dreptul Uniunii. Alii, precum FIFA, au apreciat că nu este necesară o aciune directă. O cale de atac indirectă, de exemplu o aciune în despăgubire, ar fi suficientă.

104. n opinia noastră, Curtea a oferit deja un răspuns la această dilemă în Hotărârea International Skating Union. n primul rând, aceasta a considerat că, în situaiile în care arbitrajul este impus de organizaii sportive cluburilor i jucătorilor, cerința privind exercitarea unui control jurisdicțional de către instanțele naționale „se impune cu att mai mult”⁶¹. n plus, ea a arătat că împrejurarea că o persoană dispune de posibilitatea de a solicita repararea prejudiciului nu poate suplini lipsa unei căi de atac care să permită acestei persoane să se adreseze instanței naționale competente pentru a obine încetarea acestui comportament sau, atunci cnd acesta este constituit dintr-un act, controlul i anularea respectivului act⁶².

⁶¹ Hotărârea din 21 decembrie 2023, International Skating Union/Comisia (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, punctul 193).

⁶² Hotărârea din 21 decembrie 2023, International Skating Union/Comisia (C-124/21 P, EU:C:2023:1012, punctul 201).

105. Prin urmare, principiul protecției jurisdicționale efective necesită o cale jurisdicțională directă pentru examinarea și, dacă este necesar, pentru împiedicarea aplicării normelor FIFA care sunt contrare dreptului Uniunii. O hotărâre arbitrală care constată conformitatea normelor FIFA cu dreptul Uniunii nu poate constitui un obstacol în calea competenței unei instanțe naționale de a efectua ea însăși acest control de conformitate, sesizând Curtea, dacă este necesar, cu o întrebare preliminară referitoare la interpretarea dreptului Uniunii.

106. Așadar, conferirea autorității de lucru judecat unei hotărâri arbitrale în ceea ce privește constatarea potrivit căreia dreptul Uniunii nu ar fi fost încălcat este contrară principiului protecției jurisdicționale efective.

107. În consecință, o normă națională precum cea aflată în discuție în procedura principală, care conferă autoritate de lucru judecat unei hotărâri arbitrale a CAS, trebuie să fie înlăturată pentru a da posibilitatea unei instanțe naționale să își exercite competența de control jurisdicțional în privința legalității normelor FIFA în raport cu dreptul Uniunii⁶³.

b) Întinderea controlului

108. Controlul jurisdicțional limitat din cadrul arbitrajului comercial nu este suficient, în opinia noastră, în contextul sistemului de arbitraj obligatoriu și exclusiv al FIFA.

109. Jurisprudența elaborată prin Hotărârea Eco Swiss ne arată că întinderea controlului jurisdicțional poate fi limitată la chestiuni de ordine publică. Chiar dacă semnificația și sfera precise ale noțiunii de ordine publică a Uniunii Europene nu sunt clar stabilite, aceasta nu pare să acopere toate normele de drept al Uniunii, ci numai pe cele care prezintă o importanță publică mai mare.

110. Prin urmare, controlul chestiunilor de ordine publică nu privește în mod necesar orice normă de drept al Uniunii care conferă un drept unui particular.

111. Acest lucru este acceptabil în arbitrajul comercial, întrucât se poate considera că părțile au exclus în mod voluntar aplicarea unor norme dintr-un sistem juridic, dar nu le puteau exclude pe cele de ordine publică.

112. Totuși, în contextul arbitrajului obligatoriu, cum ar fi arbitrajul CAS în temeiul statutului FIFA, părțile nu aleg în mod liber să excludă aplicarea unor norme ale Uniunii în situația lor.

113. Prin urmare, motivele care justifică o întindere limitată a controlului jurisdicțional în arbitrajul comercial nu pot fi transpuse pur și simplu în cazul arbitrajului obligatoriu.

114. În consecință, este necesar ca o instanță națională să aibă posibilitatea de a exercita controlul normelor FIFA în raport cu toate normele de drept al Uniunii, în pofida oricărei hotărâri a CAS.

⁶³ FIFA, UEFA și URBSFA au susținut că Royal Football Club Seraing și Doyen Sports dispuneau de numeroase căi jurisdicționale în Belgia, după cum demonstrează alte proceduri judiciare care au fost inițiate în paralel cu procedura principală din prezenta cauză [precum mai multe acțiuni în fața Tribunal de première instance de Liège (Tribunalul de Primă Instanță din Liège, Belgia)]. Acest argument în sine nu menționează nimic despre incompatibilitatea normei privind autoritatea de lucru judecat cu cerința protecției jurisdicționale efective în cadrul procedurii aflate la originea prezentei trimiteri preliminare. Fiecare procedură disponibilă în temeiul dreptului național trebuie să fie în sine eficientă. Aceasta înseamnă că nu este suficient să se inițieze o procedură, ci este necesar totodată ca instanța sesizată să dispună de o veritabilă competență de a examina revendicările formulate și de a decide asupra cererilor părților.

115. Ea trebuie să poată exercita un asemenea control indiferent de modul în care o cauză ajunge în fața sa: fie în mod direct sub forma unei acțiuni în executare silită, fie în mod indirect sub forma unei cereri accesorii unei alte acțiuni (după cum este situația în prezenta cauză).

116. O ultimă problemă care nu poate fi ignorată și care a fost ridicată în ședință este aplicabilitatea Convenției de la New York⁶⁴, la care sunt părți toate statele membre⁶⁵. Deși Convenția de la New York nu este obligatorie pentru Uniunea Europeană, în concordanță cu principiul cutumiar al bunei-credințe, Curtea a luat în considerare anterior și obligațiile internaționale ale statelor membre⁶⁶.

117. Toate părțile prezente la ședință au fost de acord că Convenția de la New York se aplică hotărârilor CAS.

118. Acest lucru nu este evident. Dimpotrivă, se poate concluziona că arbitrajul obligatoriu nu îndeplinește cerința de la articolul 2 paragraful 1 din Convenția de la New York⁶⁷. Pe scurt, părțile nu „s-au obligat” – ceea ce înseamnă, în opinia noastră, în mod liber și consensual – să supună arbitrajului toate diferendele sau anumite diferende ale lor⁶⁸.

119. Această interpretare ar permite instanțelor naționale să interpreteze Convenția de la New York ca nefiind aplicabilă arbitrajului obligatoriu de tipul arbitrajului sportiv al FIFA⁶⁹.

120. Totuși, în cazul în care Convenția de la New York se aplică, considerăm că dispozițiile sale nu sunt în contradicție cu interpretarea protecției jurisdicționale efective pe care o propunem în ceea ce privește arbitrajul obligatoriu.

121. Articolul 5 paragraful 2 litera b) din Convenția de la New York limitează controlul jurisdicțional al sentințelor arbitrale la chestiuni de ordine publică⁷⁰. Dispoziția respectivă nu are o semnificație autonomă în cadrul convenției, ci depinde de legislațiile semnatărilor săi⁷¹.

⁶⁴ Convenția Organizației Națiunilor Unite pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine (New York, 10 iunie 1958).

⁶⁵ Comisia, invocând Hotărârea din 3 iunie 2008, Intertanko ș.a. (C-308/06, EU:C:2008:312), a susținut în ședință că Curtea ar fi obligată să interpreteze dreptul Uniunii în conformitate cu Convenția de la New York pentru a evita să constrângă statele membre să acționeze cu încălcarea obligațiilor lor internaționale.

⁶⁶ Hotărârea din 3 iunie 2008, Intertanko ș.a. (C-308/06, EU:C:2008:312, punctul 52). A se vedea și Hotărârea din 14 martie 2024, Comisia/Regatul Unit (Hotărârea Curții Supreme)(C-516/22, EU:C:2024:231, punctul 126).

⁶⁷ „Fiecare din Statele contractante recunoaște convenția scrisă prin care părțile se obligă să supună unui arbitraj toate diferendele sau anumite diferende care s-au ivit sau ar putea să se ivească între ele privind un raport de drept determinat, contractual sau necontractual, referitor la o problemă susceptibilă de a fi reglementată pe calea arbitrajului.”

⁶⁸ A se vedea și Born, G.B., *International Commercial Arbitration*, ediția a treia, Wolters Kluwer, 2020, p. 275, care prezintă în mod comparativ legislația și jurisprudența (de exemplu, din Statele Unite, Canada, Regatul Unit, Japonia, Franța și Germania) în care este adoptată o abordare similară în ceea ce privește interpretarea acestui articol. Pentru un argument similar potrivit căruia convenția se aplică doar arbitrajului acceptat în mod voluntar, care face referire la articolul 1 paragraful 2 din Convenția de la New York („Prin «sentințe arbitrale» se înțelege nu numai sentințele date de către arbitri numiți pentru cazuri determinate, ci de asemenea și acelea care sunt date de către organe de arbitraj permanente cărora părțile li s-au supus.”), a se vedea Wolff, R., *New York Convention: Article-by-Article Commentary*, Bloomsbury Collections, 2019, p. 37.

⁶⁹ (Re)interpretarea unei convenții internaționale obligatorii pentru un stat membru a fost considerată drept o posibilitate de natură a permite acestui stat să se conformeze obligațiilor care îi revin în temeiul articolului 351 TFUE. A se vedea Hotărârea din 18 noiembrie 2003, Budějovický Budvar (C-216/01, EU:C:2003:618, punctul 169).

⁷⁰ Articolul 5 paragraful 2 litera b) din aceasta prevede: „Recunoașterea și executarea unei sentințe arbitrale vor putea fi, de asemenea, refuzate dacă autoritatea competentă a țării în care se cere recunoașterea și executarea constată: [...] b) că recunoașterea sau executarea sentinței ar fi contrară ordinii publice a acestei țări”.

⁷¹ Aceasta a fost denumită „cal năvălaș” în literatura de specialitate. Chatterjee, C. și Lefcovitch, A., „Recognition and enforcement of arbitral awards: How effective is Article V of the New York Convention of 1958?”, *International In-house Counsel Journal*, vol. 9, 2016, p. 1, la p. 10.

122. O modalitate de a aborda eventuala aplicabilitate a Convenției de la New York este astfel interpretarea principiului protecției jurisdicționale efective al Uniunii ca fcnd parte din ordinea publică, în sensul acestei convenții, ceea ce impune, în cazul arbitrajului obligatoriu, un control jurisdicțional complet⁷². Acest principiu ar servi, așadar, drept poartă de acces pentru un control complet al hotărârii arbitrale în raport cu dispozițiile aplicabile din dreptul Uniunii.

4. Concluzie provizorie

123. Avnd în vedere cele de mai sus, considerăm că Curtea trebuie să i extindă raionamentul din Hotărârea International Skating Union i să elaboreze o abordare distinctă a controlului jurisdicțional al hotărârilor arbitrale care rezultă din arbitrajul obligatoriu, precum arbitrajul în fața CAS pe baza statutului FIFA.

124. n această privin, apreciem că pentru o protecție jurisdicțională efectivă este necesar să se extindă atât accesul la instanțele naționale, ct i competențele lor de control în ceea ce privește arbitrajul obligatoriu, dincolo de competențele lor actuale în materie de arbitraj comercial.

125. Se impune ca persoanele care susin că le-au fost încălcate drepturile garantate de dreptul Uniunii să poată contesta direct normele FIFA, în pofida unei hotărâri a CAS prin care se confirmă validitatea acestora. ntinderea controlului nu trebuie să se limiteze la ordinea publică, ci trebuie să includă toate dispozițiile relevante din dreptul Uniunii. Este necesar să fie posibilă exercitarea unui asemenea control în toate procedurile judiciare, indiferent dacă au fost inițiate ca o contestare directă a normelor FIFA, în cadrul unei proceduri de executare silită a unei hotărâri arbitrale pronunțate de TAS sau, cu titlu accesoriu, în cadrul unui alt tip de procedură, precum cea inițiată printr-o aciune în despăgubire.

126. Pe baza unei astfel de abordări a sistemului FIFA de arbitraj obligatoriu de către CAS, propunem Curții să răspundă la prima întrebare adresată de instanța de trimitere după cum urmează. Articolul 19 alineatul (1) TUE coroborat cu articolul 267 TFUE i cu articolul 47 din cartă trebuie interpretat în sensul că se opune aplicării unor dispoziții naționale precum articolul 24 i articolul 1713 alineatul 9 din Code judiciaire (Codul judiciar belgian), care prevăd principiul autoritii de lucru judecat, în privina unei hotărâri arbitrale al cărei control de conformitate cu dreptul Uniunii a fost efectuat de o instanța dintr-un stat care nu este membru al Uniunii, căreia nu i se permite să sesizeze Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu o întrebare preliminară.

C. A doua întrebare

127. Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esen să se stabilească dacă principiul protecției jurisdicționale efective coroborat cu articolul 267 TFUE se opune unei norme de drept național care conferă unei hotărâri arbitrale fora probantă relativă fața de terți, atunci când controlul de conformitate cu dreptul Uniunii a fost efectuat de o instanța dintr-o ar terță.

⁷² în mod similar, avocatul general Tizzano a propus să se considere că dreptul la un proces echitabil ine de ordinea publică a Uniunii. A se vedea Concluziile avocatului general Tizzano prezentate în cauza Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:265, punctele 57-61).

128. Cu excepția Royal Football Club Seraing i Doyen Sports, toi participanții sunt de acord ca normele privind caracterul probant al hotărârilor arbitrale nu afectează in mod semnificativ protecția jurisdicțională efectivă.

129. Royal Football Club Seraing i Doyen Sports susin ca normele naționale potrivit carora o hotărâre arbitrală are, *prima facie*, fora probantă fața de terți fac excesiv de dificilă exercitarea dreptului la protecție jurisdicțională efectivă, in principal prin inversarea normelor aplicabile in mod normal sarcinii probei.

130. In schimb, FIFA i UEFA, susinute de URBSFA, afirmă ca norma privind fora probantă instituie doar o prezumie relativă i ca, in plus, există o cale de atac in dreptul intern care permite unei instanțe naționale sa refuze recunoaterea sau executarea silită a unei hotărâri arbitrale intr-un mod care respectă cerinele legate de echivalena i de efectivitate.

131. Comisia consideră ca normele naționale in cauză nu constituie o atingere excesivă adusă dreptului la protecție jurisdicțională efectivă, in masura in care ele sunt aplicabile numai chestiunilor de fapt soluionate prin hotărârea arbitrală.

132. Suntem de acord cu poziia Comisiei.

133. Este important ca norma națională, astfel cum este prezentată de instanța de trimitere, sa nu inpedice instanța in cauză nici sa asigure efectul deplin al dreptului Uniunii, nici sa efectueze o trimitere preliminară, in cazul in care consideră ca este necesar.

134. O prezumie relativă de fora probantă nu inpedic, in opinia noastră, instanțele naționale sa ini indeplineasc obligațiile care le revin in temeiul articolului 19 alineatul (1) TUE, dat fiind ca ele rmn in masur sa asigure aplicarea deplină a dreptului Uniunii, dacă este necesar prin efectuarea unei trimiteri preliminare catre Curte.

135. In concluzie, propunem sa se răspundă la a doua intrebare adresată de instanța de trimitere după cum urmează. Articolul 19 alineatul (1) TUE coroborat cu articolul 267 TFUE i cu articolul 47 din carta nu se opune unei norme de drept național care conferă unei hotărâri arbitrale fora probantă relativă fața de terți, atunci cand controlul de conformitate cu dreptul Uniunii a fost efectuat de o instanța dintr-o ar terță.

V. Concluzie

136. Având in vedere consideraiile care precedă, propunem Curții sa răspundă la intrebrile preliminare adresate de Cour de cassation (Curtea de Casație, Belgia) după cum urmează:

1) Articolul 19 alineatul (1) TUE coroborat cu articolul 267 TFUE i cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

trebuie interpretat in sensul ca se opune aplicării unor dispoziții naționale precum articolul 24 i articolul 1713 alineatul 9 din Code judiciaire (Codul judiciar belgian), care prevăd principiul autoritii de lucru judecat, in privina unei hotărâri arbitrale al carei control de conformitate cu dreptul Uniunii a fost efectuat de o instanța dintr-un stat care nu este membru al Uniunii Europene, careia nu i se permite sa sesizeze Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu o intrebare preliminară.

2) Articolul 19 alineatul (1) TUE coroborat cu articolul 267 TFUE și cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei norme de drept național care conferă unei hotărâri arbitrale o forță probantă relativă față de terți, atunci când controlul de conformitate cu dreptul Uniunii a fost efectuat de o instanță dintr-o țară terță.